

Капетан бојног брода Милан Коњиковац,
начелник Одељења за обучавање грађана

ОПТИМИЗАМ С ПОКРИЋЕМ

Пише Владимир ПОЧУЧ

После скоро три деценије занемаривања планског оспособљавања младих за одбрану земље и понашање у условима нарушене безбедности, ученици завршних разреда средњих школа у Србији имају прилику да на факултативним часовима одељењских старешина, и у школској 2019/2020. години, систематично стичу основна знања о систему одбране. Такође развијају осећај припадности држави и утичу на стварање сигурнијег друштва, које негује традицију и истинске вредности.

Још су стари филозофи тврдили да је апсолутна безбедност утопија. Чини се да је та мисао данас, у савременом свету који карактеришу различите напетости и сукоби у свим областима живота, актуелнија него икада. Поред традиционалних претњи, појавили су се додатни изазови и ризици условљени новом расподелом моћи, техничко-технолошким и информационим напретком, као и човековом (не)оправданом потребом да себи потчини све, чак и природу. То упућује и на другачије димензије остваривања безбедности. Иако друштва настоје да обезбеде оптимални ниво стабилности, потпуна безбедност је, ипак, недостижна.

Да је предвиђање и реаговање на изазове, ризике и претње условљено свеобухватним знањем, најпре због чињенице да је безбедност недељива, сматра капетан бојног брода Милан Коњиковац, начелник Одељења за обучавање грађана Управе за обавезе одбране Сектора за цивилну одбрану и припреме одбране Министарства одбране Републике Србије. Обучавање независности, суверености и територијалне целовитости државе, заштита грађана, те националних и цивилизацијских вредности заснивају се на заједничком учешћу у одбрани – успешној координацији и појединаца и институција.

Стога капетан бојног брода Коњиковац за „Одбрану” говори о потреби да млади плански и систематично развијају свест о одбрани земље, негују осећај припадности своје нацији, што доприноси стварању сигурног друштва и јасном разграничавању прихватљивих од неприхватљивих образаца понашања. Одговара и на питања о оправданости и резултатима настојања Министарства одбране да у школски систем Србије уведе одређене садржаје о систему одбране, перспективи таквог пројекта и његовим донетима.

Одељење за обучавање грађана, нова целина Управе за обавезе одбране, формирано је 23. марта прошле го-

дине. С којом намером и надлежно-стима?

– Као што је познато, одбрана Републике Србије заснива се на концепту тоталне одбране, која се састоји из војне и цивилне компоненте. Носилац војне компоненте је Војска Србије. Оружане снаге, међутим, не могу извршавати мисије и задатке без планске и организоване подршке цивилних структура, односно интегрисаног укључивања свих привредних и друштвених потенцијала.

Као резултат уочене потребе за јачањем цивилног сегмента одбране, у који се дуже времена није довољно улагало, Министарство одбране формирало је Сектор за цивилну одбрану и припреме одбране, као и Одељење за обучавање грађана у Управи за обавезе одбране. На тај начин проширене су надлежности Управе на координацију послова цивилне заштите и обучавање грађана за потребе одбране.

Да ли је обустава редовног служења војног рока утицала на оспособљеност становништва наше земље да ефикасно реагује у условима нарушене безбедности?

– Свака држава настоји да грађанима пружи оптималан ниво заштите

те, али не смемо сметнути с ума да и сваки појединац, чињењем или нечињењем, утиче на успостављање, одржавање и развијање система одбране.

Иако се под људским ресурсима одбране углавном подразумева демографски потенцијал, који у правном смислу подлеже тој обавези, оспособљен за укључивање у систем одбране, због обуставе редовног служења војног рока од 2011. године, као и вишедеценијског занемаривања обучавања становништва за потребе цивилне одбране, евидентно је да велики број грађана, нарочито млађе генерације, немају потребна знања и вештине за поступање у условима нарушене безбедности, чије последице могу бити проглашење ванредног или ратног стања.

Сходно томе, креиран је нови нормативно-правни оквир како би се прецизно дефинисале категорије грађана за обучавање, ради стварања услова за реализацију задатака одељења, а успостављена је и сарадња са субјектима система одбране наше земље који имају сличне надлежности.

Које новине доноси поменута законска регулатива?

– Изменама и допунама „Закона о одбрани” у члану 60а и „Закона о војној, радној и материјалној обавези” у члану 79а, од прошле године, одређене су категорије грађана за чије је обучавање надлежно Министарство одбране, као и оне чије оспособљавање спроводе остали субјекти система одбране у сарадњи с Министарством.

За лица која чине резервни састав Војске Србије и оспособљавање жена војних обвезника одговорно је Министарство одбране. Ученици завршних разреда средњих школа, на пример, спадају у категорију за чије је обучавање надлежно Министарство просвете, науке и технолошког развоја, а коме стручну помоћ пружа Министарство одбране.

Препознали смо тај узраст као једну од најзначајнијих циљних група, јер пунолетством стиче прва права и обавезе према систему одбране. Средњошколци, заправо, недовољно знају

о увођењу у војну евиденцију, добровољном служењу војног рока или извршавању војне обавезе у резервном саставу Војске, као и о могућности да на Војној академији или Медицинском факултету Војномедицинске академије стекну високо образовање или заснују радни однос у Војсци Србије у својству професионалних припадника.

Неопходно је, наравно, посветити пажњу едукацији и информисању свих категорија грађана о систему одбране, њиховим правима и обавезама, како бисмо развијали напредну и одговорну заједницу.

Сагледавајући реалне околности, потребе и могућности нашег друштва, шта је, у том смислу, предузело Министарство одбране?

– Стварајући предуслове да ученици стекну основна знања о систему одбране, Министарство одбране упутило је почетком 2018. године Министарству просвете, науке и технолошког развоја „Иницијативу за увођење садржаја обуке у школски систем Републике Србије”, с предлогом теоријских и практичних тема, које је потребно, на пријемчив начин, презентовати ђацима основних и средњих школа. Ресорно министарство прихватило је да се обука изводи са ученицима завршних разреда средњих школа, јер су одређена знања из области одбране и безбедности већ уграђена у предмете основних школа, као што су историја, биологија и географија.

Ваља напоменути да су том националном пројекту претходиле многобројне активности у Министарству одбране и ван њега, како би се обезбедили услови за његову реализацију. Припадници Одељења за обучавање грађана одржали су низ састанака са представницима надлежног министарства и Завода за унапређивање образовања и васпитања. Добили смо сертификат о усаглашености с образовним стандардима стручних материјала које смо за извођење наставе припремили – десет теоријских и једну практичну тему о систему одбране,

груписане према критеријуму сродност и приоритету извођења, као и њихове презентације.

Без обзира на чињеницу да су наставни планови и програми средњих школа већ били усвојени, са колегама из Министарства просвете, науке и технолошког развоја договорили смо алгоритам реализације „Иницијативе” и извођење наставе већ у другом полугодишту школске 2018/2019. године, факултативно на часовима одељењских старешина, посебно уважавајући обавезе ученика у том периоду, попут полагања матурских и пријемних испита. Пружили смо им и неопходну помоћ да дефинишу смернице и препоруке свим школама на територији Србије за извођење наставе.

Како већини наставника нису блиска знања о систему одбране, а предложени садржај је врло комплексан, усагласили смо се да стручну помоћ разредним старешинама, по захтеву школа, пруже припадници Министарства одбране, односно његових

територијалних органа, Војске Србије или резервне војне старешине.

Значи ли то да се у учионице, на неки начин, враћа предмет општенародна одбрана и друштвена самозаштита?

– У средњошколском систему Републике Србије, изузев Војне гимназије и Средње стручне војне школе, већ 27 година не постоје садржаји који су одговарајућа замена некадашњем предмету општенародна одбрана и друштвена самозаштита, наравно без идеолошко-политичких одредница, прилагођени времену у коме живимо, а који се организовано и плански изучавају ради развијања свести чланова заједнице о потреби за безбедним окружењем и одбрани државе.

Зато је Управа за обавезе одбране и настојала да некадашња позитивна искуства из тог предмета прилагоди садашњим условима, јер сем што доприносе безбедносној култури сваког појединца и друштва у целини, предавања о систему одбране промовишу традиционалне вредности на којима почива наша заједница, јачају индивидуалну и колективну свест о грађанским обавезама и нужности одбране.

Треба знати да никако није реч о покушају да се милитаризује друштво, већ да се првенствено млади оспособе да препознају критичне и опасне ситуације, начине и средства заштите, да науче како да заштите себе и друге од ризика и понашају се у складу с правним нормама у области безбедности и одбране, али и у свим осталим сегментима живљења када је нарушена безбедност. Важност таквог обучавања препознале су и поједине чланице Европске уније, које реализују едукацију ђака у средњим школама на изборном предмету или обрадом одређених војних тема.

Какви су резултати, образовна и васпитна искуства у почетној примени „Иницијативе”?

– Иако није реч о обавезном предмету, на основу препорука ресорног министарства, државне и приватне средње школе биле су изузетно заинтересоване за реализацију садржаја „Ини-

ОСНОВЕ СИСТЕМА ОДБРАНЕ

Обучавање ученика завршних разреда средњих школа из области одбране обухвата следеће садржаје:

- ▶ место, улога и задаци Војске Србије у систему безбедности и одбране Републике Србије;
- ▶ војна обавеза;
- ▶ радна и материјална обавеза;
- ▶ како постати официр;
- ▶ како постати професионални војник;
- ▶ физичка спремност – предуслов за војни позив;
- ▶ служба осматрања и обавештавања;
- ▶ облици неоружаног отпора;
- ▶ бојни отрови, биолошка и запаљива средства;
- ▶ цивилна заштита.

Практични део наставе може се реализовати и у командама, јединицама и установама Војске, где се за ђаке организују обиласци спомен-соба и тактичко-технички зборови.

цијативе”. Резултати су знатно превазишли почетна очекивања и Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Министарства одбране, што је последица добре припреме, организације, међусобне сарадње и координације.

Поносни смо на податак да је од 525 средњих школа на територији Србије наставу извело више од 90 одсто – 476 школа. У свим школама које су упутиле захтев за добијање стручне помоћи центрима Министарства одбране за локалну самоуправу, а њих је више од 60 одсто, представници Министарства, Војске Србије и организација резервних војних старешина презентовали су садржаје о основама система одбране.

Ученици су на практичној настави, тактичко-техничким зборовима и отвореним данима, као и приликом обиласка спомен-соба у командама, јединицама и установама, имали прилику да сагледају живот и свакодневни рад припадника система одбране и увере се у јединство Војске и народа, што још више доприноси угледу и поверењу наше војске у друштву. Посебно задовољство причињавао им је боравак у касарнама, где су били у прилици да виде наоружање и опрему Војске Србије.

И у васпитном смислу „Иницијативом” су остварени високи домети – створени су услови да се млађим генерацијама на примерен начин приближе истинске вредности и национални државни интереси, те да јачају патриотска осећања и негују традиције и слободарски дух нашег народа.

Осим утицаја на стварање сигурнијег и безбеднијег друштва, посебно истичете да млади на часовима о систему одбране Србије развијају осећај припадности држави. Зашто?

– Током дипломатске службе имао сам прилику да се уверим да у школама у иностранству сви ученици, без обзира на држављанство, сваког радног дана пре почетка наставе изводе химну земље домаћина. Изузетно ми је драго што је прихваћен мој предлог да, ради ближе културне и национал-

не идентификације са својом земљом, и наши средњошколци певају химну Републике Србије „Боже правде” на првом часу наставе о систему одбране. На тај начин, уче се да поштују државне симболе и да се идентификују са својом земљом. Све то заједно доприноси јачању нашег националног идентитета.

У наставу су, поред разредних старешина, укључени и представници Министарства одбране, Војске Србије и резервне војне старешине. Колико је то допринело квалитету и опленило предавања?

– Пројекат обучавања ученика захтевао је ангажовање стручног кадра. Припадници пет регионалних центара Министарства одбране и 29 центара Министарства одбране за локалну самоуправу непосредно су реализовали „Иницијативу”, од договора са школама, организације посета јединицама Војске Србије, до предавања појединих тема на настави. Речју, најверодостојније су сведочили о војничкој професији, за шта им треба одати признање.

Министарство одбране препознало је да и резервне војне старешине својим знањем и вештинама стеченим на обукама, војним вежбама, у условима ратног и ванредног стања, представљају значајан ресурс који може оплеменили часове о систему одбране. У оквиру договореног модалитета, ти људи ангажовани су у 35 средњих школа, што се потврдило као квалитетно решење, јер су ђаци исказали заинтересованост за њихова професионална искуства.

Како ће се наставити оспособљавање матураната и има ли простора да се оно додатно унапреди?

– На основу детаљне анализе досадашњих резултата Министарство просвете, науке и технолошког развоја потврдило је спровођење „Иницијативе” и у 2019/2020. школској години, факултативно, на четири часа одељењских старешина. Квалитету наставе, поред већ постојећег сета стручних материјала, допринеће и

„Приручник за наставнике” о основама система одбране.

Представници регионалних и центара за локалну самоуправу и даље ће, по захтеву средњих школа, стручно помагати реализацију наставе, док ће Војска Србије омогућити знатно већи број акција „Отворени дан”, како би касарне биле доступне ученицима за практично извођење теме Тактичко-технички зборови. И Савез организација резервних војних старешина, који ове године обележава стогодишњицу постојања, укључиће се поново у наставни процес.

Почетна искуства о примени „Иницијативе” биће врло корисна ради редифинисања модалитета преношења знања, како би се у потпуности остварио тај национални пројекат. Сходно безбедносним условима и исказаним потребама у домену одбране и безбедности земље, прилагођаваћемо садржаје намењене оспособљавању ученика. Само на такав начин елементарна знања о систему одбране постаће саставни део општег образовања.

Настојећи да што боље припремимо млађе генерације за могуће безбедносне изазове, постоји ли заједнички именитељ нашег наслеђа из прошлости, терета садашњег тренутка и онога чему стремимо у будућности, који никада и никако не смемо превидети?

– У ери дигитализације и медијског обликовања културних и осталих образаца понашања неопходно је превентивно деловати на младе и приближити им традицију на којој се вековима темељило наше друштво. Домовина је вредност изнад сваког појединца и институције, инспирација за заштиту истинских вредности и остваривање прогреса. Она је добро које се мора неговати, што је једини начин да сачувамо наш генетски код. Обучавање наших средњошколаца за одбрану земље јесте национални пројекат од општег значаја за државу, јер свако улагање у образовање и васпитање младих нараштаја јесте инвестирање у будућност Србије. |